

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора **Квас Олени Валеріївни**,
на дисертаційне дослідження

Мисько Валентини Ігорівни

«Дитиноцентризм у педагогічній спадщині Януша Корчака»

подане до захисту

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Україна як держава, що обрала шлях до інтеграції у світове співтовариство, приділяє значну увагу розбудові національної системи освіти, її модернізації із врахуванням сучасних світоглядних, культурних, освітніх реалій. У контексті євроінтеграційного спрямування України розробка вітчизняної концепції освіти дітей значною мірою орієнтується на освітні здобутки країн – лідерів ЄС, до яких безперечно належить Польща. Відповідно виправданим є звернення дисертантки до дослідження освітніх традицій і здобутків цієї країни, зокрема на рівні виховання. Процеси, які відбуваються в сучасному українському суспільстві загострюють проблематику виховання дітей, потребують переосмислення методологічних засад з метою удосконалення виховних методик, співзвучних з інтересами їхніми інтересами.

Особливість польської педагогіки окресленого періоду. в тому, що її формування відбувалося у контексті суспільно-історичних та культурних трансформацій, ґрунтувалося на положеннях педоцентризму, традиціях гуманізму, повазі до унікальності й самодостатності суб'єкта впливу – дитини. Тому, творче опрацювання надбань педагогічної спадщини Польщі, а саме ідей дитиноцентризму Я. Корчака та їх адаптація до українських реалій позитивно впливатиме на процес виховання дітей.

Згідно з визначеними метою і завданнями дослідження у роботі логічно вибудовано структуру наукового пошуку. Наукова достовірність

положень дисертаційного дослідження забезпечена в роботі теоретичними і методологічними позиціями авторки з опорою на комплекс дослідницьких методів, об'єктивним аналізом значного масиву першоджерел і широкою апробацією його результатів. Як позитивний факт відзначаємо те, що дисертантка працювала з джерелами в оригіналі, а не в перекладі, що збільшує цінність дисертації. Необхідно звернути увагу на добротну базу дослідження – 315 джерел, 100 з яких іноземною мовою.

Це слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи. Уведення для користування широкими педагогічними колами в Україні автентичних документів та розробок з порушеної проблеми стало можливим завдяки опрацюванню зібрань праць Януша Корчака (Ośrodek Dokumentacji i Badań Korczakianum).

На підставі проведеного дослідження Мисько В.І. вдалося отримати вагомі наукові результати. Дисертаційне дослідження відзначається науковою новизною, яка полягає у виокремленні основних напрямів соціально-педагогічної діяльності Януша Корчака в закладі Будинок Сиріт та дитячому будинку «Наш дім»; здійсненні системного аналізу досвіду соціально-правового захисту, змісту і особливості технологій соціально-виховної роботи в «Будинку Сиріт» Я. Корчака; обґрунтуванні вагомості концептуальних ідей і положень дитиноцентризму, що становлять фундамент педагогічної спадщини Я. Корчака в умовах модернізації системи освіти в Україні.

Задля реалізації мети дослідження у роботі виявлено, що дитиноцентризм – це особистісно орієнтована модель взаємодії дитини та дорослого, яка проявляється у формі рівноправного партнерства засобами спільної активності та діалогу, на основі емпатійності, визнання унікальності природи дитинства, з метою забезпечення умов самореалізації та самоактуалізації дитячої особистості (стр. 34).

Позитивним є те, що у роботі здійснено спробу проаналізувати систему педагогічних поглядів та ідей Я. Корчака, що сформувалася на початку XX ст. в руслі реформаторських теорій, що виникли як наслідок кризи традиційної педагогіки XIX ст., відчутних змін соціально-історичних умов буття індивіда, яке вимагало розсування кордонів його суб'єктної самостійності і свободи. (стр. 35).

Дисертанткою зроблено висновок, що людиноцентризм в педагогічній практиці стосується періоду життя людини, окресленого поняттям «дитинство», яке поступово трансформується в поняття дитиноцентризму. Дитиноцентризм передбачає центральну позицію дитини в ході її життєвої активності, рівність у ціннісному і правовому значенні дитини і дорослого, суб'єкт-суб'єкті, партнерські відносини у діаді «дитина–дорослий» (стр. 71-72).

Широко представлена у дослідженні дисертантки специфіка соціально-правового захисту дитинства як основа наукової концепції Я. Корчака. Авторка доводить, що важливим кроком у правозахисній роботі Я. Корчака було створення системи прав, виокремлення в них основних, які урівнювали дитину і дорослого та привертали увагу суспільства до її проблем (стр. 77). Наступною у контексті соціально-правового захисту дитини стало завдання поважати права дитини, що зумовило визначення ще одного права – права на повагу (стр. 78) .

Дослідниці вдалося переконливо аргументувати, що окреслення системи прав дитини стало початком формування відповідного середовища та необхідних структурних елементів системи захисту прав дітей-сиріт. Середовищем, на переконання педагога, мало стати дитяче суспільство, певна демократична спільнота, яка жила та розвивалася б за умови функціонування конструкту необхідних інститутів і правових регуляторів (стр. 81). Авторка з'ясувала, що Принцип самоврядування

диктувався метою, яку ставили перед собою Корчак і його співробітники – виховання активної і самостійної особистості (стр. 83).

Серед помітних наукових досягнень дисертантки є розкриття змісту соціалізації дитини. Згідно цієї позиції встановлено, що провідним засобом соціалізації дітей педагог уважав колектив. Він розглядав його як результат самодіяльної творчості особистостей, зазначаючи, що особистості створюють колектив, а колектив виховує особистості, які перетворюють вигляд колективу. Колектив повинен бути вільним, творчим, духовно об'єднаним, не насильницьким. Соціалізація дітей в «Будинку Сирі» та «Нашому домі» здійснювалася за допомогою використання авторських форм та методів соціального виховання (стр. 90).

Цікавим є те, що особистісна соціалізація здійснювалася на рівні діяльнісної та діалогової взаємодії вихованця і вихователя завдяки таким механізмам. На діяльнісному рівні – чергування, шафа для знахідок, парі, списки раннього вставання і списки бійок, наставництво (стр. 95).

У дисертації доведено, що у результаті такого підходу з налагодження взаємодії у дитини формується ієрархія соціальних мотивів і цінностей, що допомагають їй орієнтуватися у внутрішньому і зовнішньому світі на основі діалогу з іншими та з самим собою. Означено трирівневу систему роботи педагога, що полягає в поетапному проходженні роботи над собою, визначенні професійного ставлення до дитини та перехід безпосередньо до взаємодії вихователь – вихованець заснованої на партнерстві і взаємоповазі.

Логічним і безперечно слушним доповненням розкриття матеріалів дисертації є додатки, в яких авторка розмістила важливий та цікавий матеріал, отриманий у ході дослідницької роботи. До здобутків роботи слід віднести конкретизацію сутнісних характеристик різноманітних напрямів та соціально-педагогічних технологій виховання дитини згідно концепції

Я. Корчака, ретельний аналіз нормативно-правової бази, пояснено значення інших ключових термінів категоріального апарату.

Теоретична значущість поданої до захисту роботи безперечно полягає як в узагальненні ключових питань формування змісту, планування, організації процесу виховання і, що надзвичайно важливо, запровадження єдиних критеріїв виховання дітей, розробки ключових підходів до створення його інструментарію та механізмів.

Практичне значення рецензованої роботи полягає в розширенні історико-педагогічних даних про ідеї дитиноцентризму, уведенні важливого і цікавого фактажу щодо практичної реалізації виховання дітей, обґрунтуванні рекомендацій щодо можливостей трансферу прогресивних ідей дитиноцентризму Я. Корчака в сучасну соціально-педагогічну роботу.

Слід зазначити, що наукові положення і висновки, сформульовані у дисертації, відображені у 12 публікаціях дисертантки (2 – у співавторстві), з них 6 статей – у фахових виданнях, 4 статті – у зарубіжних виданнях, 2 – у збірниках матеріалів конференцій та 1 навчально-методичний посібник. Результати дослідження апробовані на науково-практичних конференціях різних рівнів. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження В.І. Мисько, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання, які б підсилили та доповнили виконану роботу.

1. При дослідженні проблеми дитиноцентризму дисертантка приділила значну увагу аналізу особливостей трактування людиноцентризму та людиновимірності у вихованні. При цьому, на нашу думку, варто було б посилити увагу до особливостей розвитку ідей дитиноцентризму крізь призму різних педагогічних течій.

2. Представивши сучасні науково-педагогічні погляди щодо проблеми дитиноцентризму, зокрема у першому параграфі першого розділу і узагальнивши їх на ст. 31, на нашу думку, слід було б увиразнити компаративний аспект трактування дитиноцентризму.
3. На наш погляд, зміст параграфів 1.2 і 1.3. переобтяжений таблицями, які доречно було б відобразити у додатках, подавши натомість їх короткий аналіз.
4. У роботі варто було більш детальніше представити реалізацію ідей дитиноцентризму у родинному вихованні, зокрема, у контексті представленої моделі дитиноцентризму Януша Корчака (ст.169).
5. Подаючи аналіз професійного і творчого шляху Я. Корчака дисертантка подає періодизацію його життя за допомогою методу хронологічної етапізації. Вважаємо, що доцільно було розробити періодизацію становлення та розвитку саме його дитиноцентричних ідей.

Проте висловлені зауваження та побажання не знижують загальної наукової і практичної цінності отриманих результатів дослідження та не піддають сумніву отримані результати роботи. Основні положення наукового дослідження можуть застосовуватися в процесі виховання дітей, при розробці навчально-методичних посібників з загальної та порівняльної педагогіки та водночас є підґрунтям для проведення подальших наукових розвідок зі спорідненої теми.

Висновок. Дисертаційна робота на тему “Дитиноцентризм у педагогічній спадщині Януша Корчака” є самостійною науковою працею, яка за ступенем актуальності, новизни, науковою обґрунтованістю отриманих результатів відповідає вимогам пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (постанова Кабінету Міністрів України від

24.07.2013 р. № 567), а її автор Мисько Валентина Ігорівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Квас О.В.

Підпис Квас О.В. підтверджую

Вчений секретар

доц. Грабовецька О.С.